TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

10. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · ÖRNEK SINAV 1

TYMM 2026-2027

10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF 10. SINIF

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Aşağıdaki şiir parçasını okuyunuz ve soruları şiirden hareketle cevaplayınız.

LİSAN

(...)
Açık sözle kalmalı
Fikre ışık salmalı;
Müteradif sözlerden
Türkçesini almalı.

Yeni sözler gerekse
Bunda da uy herkese;
Halkın söz yaratmada
Yollarını benimse.
(...)

Ziya Gökalp, *Yeni Hayat Doğru Yol* (haz.: Müjgân Cunbur)

1.1. Aşağıdaki tabloda şiirde geçen bazı kelime ve kelime grupları verilmiştir. Bu ifadelerin şiirdeki anlamlarını dizelerin bağlamından hareketle yazınız. Her ifadenin yerine dizenin anlamını bozmadan kullanılabilecek bir kelime ya da kelime grubu öneriniz. (8 puan)

Şiirdeki ifade	Şiirdeki anlamı	Yerine kullanılabilecek ifade
“açık söz”	.....	.....
“fikre ışık salmak”	.....	.....
“müteradif sözler”	.....	.....
“söz yaratmak”	.....	.....

1.2. “Bunda da uy herkese;” dizesinde “uymak” fiilinin bağlamdan hareketle hangi anlamda kullanıldığını yazınız. (2 puan)

2. Aşağıdaki türküyü okuyunuz ve soruları türküden hareketle cevaplayınız.

ÇAYIR ÇİMEN GEZE GEZE

Çayır çimen geze geze (oy)
Oldum ben bir geveze (oy)
Oğluna meyil verdim
(Oğluna gönül verdim)
Darılma hanım teyze (oy ninem oy)

Simidimin tablası (oy)
Geldi düğün haftası (oy)
Gelin olacam diye
Nedir kızın tasası (oy ninem oy)

Pencereden kuş uştu (oy)
Yandı yürek tutuştu (oy)
Yanma yüreyim yanma
Ayrılık başa düştü (oy ninem oy)

Eteyimin pilesi (oy)
Yandandır eklemesi (oy)
Sen git yarim askere
(Sen git yarim gurbete)
Bendendir beklemesi (oy ninem oy)

Yenice'ye girerken (oy)
Sol tarafta hastane (oy)
Yarimin mektubunu
Eylendirme postane (oy ninem oy)

Anonim (haz.: Mutlu Güleryüzlü)

Ayraç içindeki dizeler, önceki dizenin türküde yer alan başka bir söylenişidir. · *uşmak:* uçmak · *yüreyim:* yüreğim · *eteyimin pilesi:* eteğimin kıvrımı · *eylendirmek:* bekletmek, oyalamak

2.1. Türkünün konusunu ve temasını yazınız. (4 puan)

2.2. Türküde dile getirilen duyguların bentler boyunca nasıl değiştiğini iki farklı bentten birer dize örnek vererek açıklayınız. (4 puan)

2.3. Türküyü söyleyen kişinin kim olabileceğine ve "hanım teyze"nin bu kişiyle ilişkisine dair bir çıkarım yazınız. Çıkarımınızı türküden bir dizeyle gerekçelendiriniz. (4 puan)

3. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Dünyanın pek çok coğrafyasında günümüz -21. yüzyıl- koşullarında bilim-teknik alanındaki gelişmeler, sosyal-siyasal ve kültürel yaşamda görülen yenileşme ve değişim hareketleri çerçevesinde pek çok geleneksel değer gibi sözlü gelenek ve onun önemli bir ögesi olan ezgili / şiirsel sözlü anlatım da artık eskisi gibi güçlü, özgün ve etkin değildir. Değişen koşullarla beraber bulunduğu coğrafya ve kültürel atmosfere göre ezgili ve şiirsel sözlü gelenek de bazı özel, nitelikli temsilciler veya amatör kişiler aracılığıyla değişip dönüşerek de olsa varlığını sürdürmektedir.

Sözlü kültürlerde toplumsal birikimin yansıması olarak duygu, düşünce ve aktarımlar bir ölçüde kalıplaşarak bellekte kolayca yer edinirler. Özellikle özünde ezgi ve şiirsellik barındıran bu sözlü kültür ürünleri/kalıpları, tarihî ve kültürel birikimi beraberinde getirdiğinden sözlü olanın nihayetinde unutulup yok olması riskine karşı doğal olarak yazılı ortam ve modern dünyada önemli bir yeri olan elektronik kültür ortamına gereksinim duyar. Böylece söz konusu sözlü ürünler, yazılı ve sözlü kültür ortamında yok olmayıp farklı formatlarda varlığını sürdürür.
(...)

Okan Alay, *Ezgi ve Şiir Odağında Sözlü Geleneğin Yeniden İnşası ve Çağdaş Edebiyattaki Görünürlüğü*

3.1. Metne göre ezgili ve şiirsel sözlü anlatımın günümüzde "eskisi gibi güçlü, özgün ve etkin" olmamasının nedeni nedir? Yazınız. (3 puan)

3.2. Metne göre ezgili ve şiirsel sözlü gelenek, değişen koşullara rağmen varlığını kimler aracılığıyla ve nasıl sürdürmektedir? Yazınız. (3 puan)

3.3. Metindeki bilgilerden hareketle aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri doldurunuz. (4 puan)

Neden	Sonuç
Sözlü kültürlerde duygu, düşünce ve aktarımlar bir ölçüde kalıplaşır.	……
……	Sözlü kültür ürünleri yazılı ortama ve elektronik kültür ortamına gereksinim duyar.

3.4. Metnin son cümlesinde sözlü ürünlerin "farklı formatlarda" varlığını sürdürdüğü belirtilmektedir. Bu yargıya günümüzden bir örnek veriniz ve örneğinizin yargıyı nasıl desteklediğini açıklayınız. (4 puan)

4. Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve soruları metinlerden hareketle cevaplayınız.

I. METİN: SAGU

Sagu	Günümüz Türkçesiyle
(...) Erdi aşın taturgan, Yavlak yagıg katargan, Boynın tutup kadırgan... Bastı ölüm agtaru.	(...) Yemeğini tattıran idi, Pis düşmanı döndüren idi, Boynun tutup kanırtan idi... Ölüm bastı, devirdi.
Yagı ötın öçürgen, Toydun anı köçürgen, Işlar üzüp keçürgen... Tegdi okı öldürü.	Savaş ateşini söndüren, Yerinden düşmanı süren, İşleri evirip çeviren... Felek oku öldürdü.
(...)	(...)

Anonim (haz.: Ahmet Bican Ercilasun)

II. METİN: KOŞMA

Vara vara vardım ol kara taşa
Hasret ettin beni kavim kardaşa
Sebep ne gözden akan kanlı yaşa
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Nice sultanları tahttan indirdi
Nicesinin gül benzini soldurdu
Nicelerin gelmez yola gönderdi
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Karacaoğlan

4.1. I ve II. metni tablodaki ölçütlere göre karşılaştırınız. (8 puan)

Ölçüt	I. metin (Sagu)	II. metin (Koşma)
Ait olduğu dönem ya da gelenek	……	……
Ölçü	……	……
Kafiye düzeni	……	……
Şairin adının şiirde geçip geçmediği	……	……

4.2. İki metinde ölümün ele alınışını karşılaştırarak bir benzerlik ve bir farklılık yazınız. Her birini metinlerden birer örnekle destekleyiniz. (6 puan)

5. Aşağıdaki masalı okuyunuz ve soruları masaldan hareketle cevaplayınız.

SUSKUN DAĞIN DEVİ

(1) Bir varmış bir yokmuş; evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, ben dedemin dizinde masal dinler iken, ninem çıkrıkta yün eğirir iken...

(2) Yedi dağın ardında bir ülke varmış. Bu ülkenin insanları tarlaya türküyle çıkar, akşam ocak başında türküyle dinlenirmiş. Ülkenin en uçtaki köyünde Ilgın adında bir kız, ninesiyle birlikte yaşarmış. Ninesi ona her gece aynı ninniyi söylermiş.

(3) Günlerden bir gün Suskun Dağ'ın devi, üç yüz yıldır uyuyamadığı için öfkeden kudurmuş. "Bu ülkenin türküleri uykumu kaçırıyor!" deyip ne kadar türkü varsa dillerden çekip almış, kara bir çuvala doldurup dağına götürmüş. Ülkeye derin bir sessizlik çökmüş; tarlalar ekilmez, değirmenler dönmez olmuş. Yalnız Ilgın'ın yüreğinde sakladığı ninniye devin eli yetmemiş. Ilgın, ninesinin elini öpüp yola düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş; sonunda Suskun Dağ'a varmış. Dev, kara çuvalın başında gözleri kan çanağı gibi oturuyormuş.

(4) Ilgın korkusunu yutmuş, devin yanına sokulup ninnisini söylemeye başlamış. Ninni bitmeden devin gözleri kapanmış; dev, üç yüz yıl sonra ilk kez derin bir uykuya dalmış. Ilgın çuvalın ağzını açınca türküler kuş olup havalanmış, ülkenin dört bir yanına dağılmış. Uyanınca dinlenmiş olan dev, Ilgın'dan özür dilemiş. O günden sonra köylüler her akşam türkülerini dağa karşı söylemiş, dev de huzurla uyumuş.

(5) Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düşmüş: biri anlatanın, biri dinleyenin, biri de sözünü ezgiyle söyleyenlerin başına.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

5.1. Masalın (2), (3) ve (4) numaralı bölümlerinin masalın hangi bölümü olduğunu yazınız. Her bölümün masaldaki işlevini kısaca açıklayınız. (6 puan)

5.2. Masaldaki zaman ve mekân unsurlarının özelliklerini masaldan birer örnek vererek açıklayınız. (4 puan)

5.3. Masaldaki olağanüstü özellik taşıyan kişiyi ve bu özelliği gösteren bir ifadeyi yazınız. Masaldaki çatışmanın kimler arasında ve neden ortaya çıktığını belirtiniz. (4 puan)

6. Aşağıdaki gazeli okuyunuz ve soruları gazelden hareketle cevaplayınız.

GAZEL

Çıkalı göklere ahum şereri döne döne
Yandı kandîl-i sipihrün cigeri döne döne

Ayagı yir mi basar zülfüne ber-dâr olanun
Zevk u şevk ile virür cân ü seri döne döne

(...)

Sen olasan diyu yir yir asılub âyîneler
Gelene gidene eyler nazarı döne döne

Ey Necâtî yaraşur mutribi şeh meclisinün
Raks urub okuya bu şi'r-i teri döne döne

Ölçü: Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün
Necâtî Bey, *Divan* (haz.: Ali Nihat Tarlan, *Necati Beg Divanı*)

âh: inilti · *şerer:* kıvılcımlar · *kandîl-i sipihr:* göğün kandili · *cigeri:* ciğeri · *zülf:* saç · *ber-dâr olmak:* asılmak · *zevk u şevk:* zevk ve neşe · *cân ü ser:* can ve baş · *diyu:* diye · *yir yir:* yer yer · *âyîne:* ayna · *nazar eylemek:* bakmak · *yaraşur:* yakışır · *mutrib:* çalgıcı, şarkıcı · *şeh:* padişah · *meclis:* dostlar toplantısı · *raks urmak:* dans etmek · *şi'r-i ter:* yeni şiir

6.1. Gazelin redifi olan "döne döne" ikilemesinin beyitlerde anlatılan durumlarla ilişkisini iki beyitten örnek vererek açıklayınız. (8 puan)

6.2. Gazelde "Ayagı yir mi basar" gibi bir deyime, "gelene gidene", "yir yir" gibi gündelik konuşmaya yakın söyleyişlere ve "döne döne" ikilemesine yer verilmiştir. Şairin bu üslup tercihinin nedenini ve şiire etkisini açıklayınız. (6 puan)

7. “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.”

Atasözü

Yukarıdaki atasözünün iletisini, yaşanmış ya da kurgusal bir olay üzerinden örtük biçimde işlediğiniz, içeriğine uygun başlığı olan 8-12 satırlık bir yazı yazınız. Atasözünü ve atasözünün anlamını yazınızda doğrudan söylemeyiniz; iletiyi kişilerin davranışları ve olayların gelişimi aracılığıyla okura sezdiriniz. (22 puan)

Değerlendirmede aşağıdaki ölçütler dikkate alınacaktır:

- İçeriğe uygun bir başlık belirleme
- İletiyi örtük biçimde ifade etme
- Duygu ve düşünceleri tutarlı bir şekilde ifade etme
- Yazıyı başlatma, sürdürme ve bitirme ifadelerini etkili kullanma
- Olumlu tutum ve değerleri vurgulama
- Yazım ve noktalama kurallarına uyma

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TDE2.2.2. Tahmin eder. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi; KB1.7. Belirleme
2	TDE2.2.3. Çıkarım yapar. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi; KB1.7. Belirleme
3	TDE2.2.3. Çıkarım yapar. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB1.7. Belirleme; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme) Becerisi
4	TDE2.2.4. Karşılaştırır. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.7. Karşılaştırma Becerisi; KB2.5. Sınıflandırma Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi
5	TDE2.3.1. Nesne, olgu ve olaylara ilişkin parçaları belirler. (TDE2.3. Çözümleyebilme)	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB1.7. Belirleme; KB2.5. Sınıflandırma Becerisi
6	TDE2.3.2. Parçalar arasındaki ilişkileri belirler. (TDE2.3. Çözümleyebilme)	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi; KB2.20. Sentezleme Becerisi
7	TDE4.3.4. İletileri açık ve örtük biçimde ifade eder. (TDE4.3. Kural Uygulayabilme)	KB1.3. Yazma; KB2.13. Yapılandırma Becerisi; KB2.15. Yansıtma Becerisi

PUANLAMA TABLOSU							
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**TOPLAM**
10	*12*	*14*	*14*	*14*	*14*	*22*	***100***

Not: 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı 1. dönem 1. yazılısı 12 Kasım 2026'da ülke geneli ortak sınav olarak yapılacaktır. Bu örnek sınav, Bakanlığın ülke geneli sınav kılavuzundaki konu-soru dağılım tablosuna (Ek-2) göre hazırlanmıştır: 7 açık uçlu soru, 1 soru 10, 1 soru 12, 4 soru 14 ve 1 soru 22 puan, süre 40 dakika. Kılavuz puanların hangi soruya verileceğini belirtmediği için puan sırası bu örneğe aittir. Dersin dinleme ve konuşma becerilerini ölçen uygulamalı sınavı ayrıca ders öğretmeni tarafından yapılır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. Her ifade için şiirdeki anlamın doğru yazılması 1 puan, dizenin anlamını bozmayan uygun bir öneri yazılması 1 puandır (4 × 2 = 8 puan).

Şiirdeki ifade	Şiirdeki anlamı (1 puan)	Yerine kullanılabilecek ifade (1 puan)
“açık söz”	Herkesin kolayca anlayabileceği, yalın, anlaşılır söz	anlaşılır söz, yalın söz, sade söz, duru söz
“fikre ışık salmak”	Düşünceyi aydınlatmak, düşünceyi anlaşılır kılmak, açıklığa kavuşturmak	düşünceyi aydınlatmak, fikri açıklamak, düşünceye açıklık getirmek
“müteradif sözler”	Anlamları aynı ya da çok yakın olan sözler, eş anlamlı kelimeler	eş anlamlı sözler, anlamdaş kelimeler, aynı anlama gelen sözcükler
“söz yaratmak”	Yeni kelime türetmek, dile yeni sözcük kazandırmak	kelime türetmek, sözcük üretmek, yeni kelime oluşturmak

Anlamı karşılayan başka ifadeler de doğru kabul edilir. Anlam ve öneri sütunlarına aynı ya da birbirine çok yakın ifade yazılması (ör. “müteradif” için iki sütuna da “eş anlamlı” yazılması) iki sütunun da doğru kabul edilmesine engel değildir.

1.2. “Uymak” fiilinin bu dizede “herkesin (halkın) kullandığı biçimi benimsemek, ortak kullanımı izlemek, çoğunluğun tercihine göre davranmak” anlamında kullanıldığının yazılması **(2 puan)**. Yeni sözlerde halkın ortak kullanımını esas almak anlamını veren başka ifadeler de doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

1.1. “Açık söz”: herkesin anlayabileceği yalın söz; yerine “anlaşılır söz” kullanılabilir. “Fikre ışık salmak”: düşünceyi aydınlatmak, anlaşılır kılmak; yerine “düşünceyi aydınlatmak” kullanılabilir. “Müteradif sözler”: anlamları aynı olan kelimeler; yerine “eş anlamlı sözler” kullanılabilir. “Söz yaratmak”: yeni kelime türetmek; yerine “kelime türetmek” kullanılabilir.

1.2. Dizede “uymak”, yeni bir söz gerektiğinde herkesin kullandığı biçimi benimsemek, halkın ortak kullanımını izlemek anlamındadır.

Yanlış cevap:

1.1. Bağlamla ilgisi olmayan anlamlar yanlış kabul edilir ve o hücreden puan verilmez. Örneğin “açık söz” için yalnızca “dürüst, içten söz” yazılması (dizede dilin anlaşılırlığından söz edilmektedir), “müteradif” için “karşıt anlamlı” yazılması, “söz yaratmak” için “söz vermek” ya da “yalan söylemek” yazılması yanlıştır. Önerinin dizenin anlamını değiştirmesi durumunda yalnız öneri hücresinden puan verilmez.

1.2. “Uymak” fiilinin “bir şeye uygun düşmek, yakışmak, ölçüsü tutmak” gibi bağlamdan kopuk anlamlarla açıklanması yanlış kabul edilir. “Herkesin dediğine uymak, herkesi örnek almak” biçimindeki açıklamalar halkın kullanımını izleme anlamını karşıladığı için doğru sayılır.

2. Doğru cevap:

2.1. Konunun yazılması **(2 puan)**: Sevdiği gence gönül veren genç bir kızın düğün hazırlığı ve ardından sevdiğinin askere (gurbete) gitmesiyle yaşadığı ayrılık ve bekleyiş. Kızın sevdasını, düğününü ve sevdiğinden ayrı düşüşünü anlatan benzer ifadeler de doğru kabul edilir. Temanın yazılması **(2 puan)**: Sevda (aşk, sevgi) ve ayrılık; ayrılık acısı ya da özlem (hasret). Bu kavramlardan birinin yazılması yeterlidir.

2.2. Duygu değişiminin iki aşamasının örnekle gösterilmesi istenir; her aşama için duygunun belirtilmesi 1 puan, uygun dizenin yazılması 1 puandır (2 × 2 = 4 puan).

- İlk bentlerde sevinç, coşku, mutluluk, heyecan ya da tatlı bir mahcubiyet (naz) duygusu vardır: “Geldi düğün haftası”, “Gelin olacam diye”, “Oğluna meyil verdim / Darılma hanım teyze”.
- Sonraki bentlerde ayrılık acısı, hüzün, özlem ve sabırsız bir bekleyiş öne çıkar: “Yandı yürek tutuştu”, “Ayrılık başa düştü”, “Bendendir beklemesi”, “Yarimin mektubunu / Eylendirme postane”.
- 2. bendi düğün öncesindeki kaygı (tasa, endişe ya da heyecanla karışık bir tedirginlik) olarak okuyup “Nedir kızın tasası” dizesini örnek veren cevap da bir aşama olarak kabul edilir; bu durumda öbür aşama için başka bir bentten örnek yeterlidir.

Duygunun sevinçten hüzne (ayrılık acısına, özleme) geçtiğini doğru örneklerle gösteren cevaplar doğru kabul edilir.

2.3. Söyleyicinin sevdiği gençle evlenecek genç bir kız (gelin adayı, nişanlı ya da sevdalı bir kız) olduğunun belirtilmesi **(1 puan)** ve bunu gösteren bir dizenin yazılması **(1 puan)**: “Gelin olacam diye”, “Oğluna meyil verdim”, “Eteyimin pilesi”. “Hanım teyze”nin kızın gönül verdiği gencin annesi (kayınvalide adayı) olduğunun belirtilmesi **(1 puan)** ve bunu gösteren dizenin yazılması **(1 puan)**: “Oğluna meyil verdim / Darılma hanım teyze”.

Örnek doğru cevap:

2.1. Türküde sevdiği gence gönül veren bir kızın düğün sevinci ve sevdiği askere gidince yaşadığı ayrılık ile bekleyiş anlatılmaktadır. Türkünün teması sevda ve ayrılıktır.

2.2. Türkünün başında “Geldi düğün haftası” dizesinde olduğu gibi düğün yaklaşan bir kızın sevinci ve heyecanı vardır. Üçüncü bentten itibaren “Ayrılık başa düştü” dizesinde görüldüğü gibi bu sevinç yerini ayrılık acısına ve özleme bırakır.

2.3. Türküyü söyleyen, sevdiği gençle evlenecek genç bir kızdır; “Gelin olacam diye” dizesi bunu gösterir. “Hanım teyze” ise kızın gönül verdiği gencin annesidir; kız, “Oğluna meyil verdim / Darılma hanım teyze” diyerek ona seslenir.

Yanlış cevap:

2.1. Konu yerine yalnızca türkünün adının yazılması ya da konunun türküyle ilgisiz verilmesi (ör. “çayırda gezmenin güzelliği”, “gurbette çalışmak”) konu ölçütünden; temanın kahramanlık, doğa sevgisi gibi türküyle uyuşmayan kavramlar olarak yazılması tema ölçütünden puan almaz.

2.2. Yalnızca tek bir duygunun yazılıp değişimin gösterilmemesi durumunda yalnız o aşamanın puanı verilir. Dize örneği verilmeyen ya da verilen dizenin belirtilen duyguyu yansıtmadığı aşamada örnek puanı verilmez.

2.3. Söyleyicinin “hanım teyze” ya da asker olarak gösterilmesi, “hanım teyze”nin kızın kendi annesi olarak belirtilmesi yanlış kabul edilir ve ilgili ölçütten puan verilmez. Gerekçe olarak yazılan dize çıkarımı desteklemiyorsa yalnız gerekçe puanı verilmez.

3. Doğru cevap:

3.1. Nedenin metindeki iki unsuruyla birlikte yazılması 3 puandır: 21. yüzyıl koşullarında bilim-teknik alanındaki gelişmeler ile sosyal-siyasal ve kültürel yaşamda görülen yenileşme ve değişim hareketleri. Bu iki unsurdan yalnız birinin yazılması 2 puandır.

3.2. Gelenek, bazı özel, nitelikli temsilciler veya amatör kişiler aracılığıyla **(2 puan)** değişip dönüşerek (bulunduğu coğrafyaya ve kültürel atmosfere göre biçim değiştirerek) **(1 puan)** varlığını sürdürmektedir.

3.3. Her boşluk 2 puandır (2 × 2 = 4 puan).

- Birinci satırdaki sonuç: Bu duygu, düşünce ve aktarımlar bellekte kolayca yer edinir (akılda kolayca kalır).
- İkinci satırdaki neden: Sözlü kültür ürünlerinin tarihî ve kültürel birikimi beraberinde getirmesi ve bu nedenle unutulup yok olma riskiyle karşı karşıya kalması. Neden olarak yalnızca "tarihî ve kültürel birikimi taşımaları" ya da yalnızca "unutulup yok olma riski" yazılması da doğru kabul edilir.

3.4. Günümüzden uygun bir örnek verilmesi **(2 puan)**: türkülerin ve ninnilerin ses kaydı, dijital müzik platformları ya da televizyon programları aracılığıyla yayımlanması; masalların sesli kitap, çizgi film veya podcast olarak sunulması; âşık atışmalarının kayıt altına alınıp genel ağda paylaşılması; derleme çalışmalarıyla sözlü ürünlerin kitaplarda ve dijital arşivlerde toplanması vb. Örneğin, sözlü ürünün yok olmadan yazılı ya da elektronik ortamda yeni bir biçimde yaşamaya devam ettiğini gösterecek şekilde açıklanması **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap:

3.1. Bu anlatımın eskisi kadar güçlü olmamasının nedeni, 21. yüzyılda bilim ve teknikteki gelişmeler ile sosyal, siyasal ve kültürel yaşamdaki yenileşme ve değişim hareketleridir.

3.2. Sözlü gelenek, bazı özel ve nitelikli temsilciler ya da amatör kişiler aracılığıyla, değişip dönüşerek varlığını sürdürmektedir.

3.3. Birinci satır: Duygu ve düşünceler bellekte kolayca yer edinir. İkinci satır: Sözlü ürünler tarihî ve kültürel birikimi taşıdığı için unutulup yok olma riskine karşı korunması gerekir.

3.4. Eskiden yalnızca kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan türküler bugün kaydedilip dijital müzik platformlarında yayımlanmaktadır. Böylece bir türkü, onu söyleyen kaynak kişiler unutulsa bile ses kaydı olarak yeni bir biçimde yaşamaya devam eder; bu da sözlü ürünlerin farklı formatlarda varlığını sürdürdüğünü gösterir.

Yanlış cevap:

3.1. Metinde yer almayan nedenlerin (ör. gençlerin edebiyata ilgisizliği, ozanların azalması) yazılması yanlış kabul edilir.

3.2. Geleneğin "hiç değişmeden" sürdüğünün belirtilmesi ya da aktaranların metinde geçmeyen kişiler olarak (ör. yalnızca öğretmenler) yazılması yanlış kabul edilir. Yalnız "değişip dönüşerek" ifadesinin yazılması durumunda 1 puan verilir.

3.3. Neden ile sonucun yer değiştirmesi (ör. ikinci satırın nedenine "yazılı ortama gereksinim duyması" yazılması) ya da metinle ilgisiz neden ve sonuçların yazılması ilgili boşluktan puan almaz.

3.4. Örneğin sözlü kültürle ilgisiz olması (ör. bir roman yazılması) ya da örneğin verilip yargıyla ilişkisinin açıklanmaması durumunda yalnız ilgili ölçütten puan verilmez.

4. Doğru cevap:

4.1. Her hücre 1 puandır (8 × 1 = 8 puan).

Ölçüt	I. metin (Sagu)	II. metin (Koşma)
Ait olduğu dönem ya da gelenek	İslamiyet öncesi Türk edebiyatı (sözlü dönem)	İslamiyet sonrası Türk halk edebiyatı, âşık tarzı (saz) şiir geleneği
Ölçü	7'li hece ölçüsü	11'li hece ölçüsü
Kafiye düzeni	aaab, cccb	aaab, cccb, dddb (her dörtlüğün son dizesi aynen tekrarlanır)
Şairin adının şiirde geçip geçmediği	Geçmez; şiirde söyleyenin adı yoktur	Geçer; son dörtlükte "Karac'oğlan der ki" dizesinde şair adını söyler (tapşırma)

Koşma için "halk edebiyatı", "âşık edebiyatı", "XVII. yüzyıl halk şiiri"; kafiye düzeni için dörtlüklerin ilk üç dizesinin kendi aralarında, dördüncü dizelerin birbiriyle kafiyeli olduğunu anlatan açıklamalar da doğru kabul edilir. Hece sayısı yerine dizenin hecelerine ayrılarak gösterilmesi (ör. "Er-di a-şın ta-tur-gan") doğru kabul edilir.

4.2. Benzerliğin yazılması **(2 puan)** ve örnekle desteklenmesi **(1 puan)**; farklılığın yazılması **(2 puan)** ve örnekle desteklenmesi **(1 puan)**.

Benzerlik (biri yeterlidir): Her iki metinde de ölüm acı veren, kaçınılmaz bir son olarak görülür; ölümün ardından duyulan acı ve yas dile getirilir; ölüm, insanı alıp götüren güçlü bir varlık gibi anlatılır. Örnek: "Ölüm bastı, devirdi.", "Felek oku öldürdü." / "Acıdır ecel şerbeti içilmez", "Nicelerin gelmez yola gönderdi".

Farklılık (biri yeterlidir):

- Sagu, belirli bir yiğidin ölümü üzerine söylenir ve onun cömertlik, yiğitlik gibi erdemlerini sayarak topluluğun kaybını anlatır ("Yemeğini tattıran idi", "Savaş ateşini söndüren"). Koşmada ise ölüm belirli bir kişiye bağlanmaz; ayrılık ve yoksullukla birlikte herkesin başına gelen genel bir kader olarak ele alınır ("Nice sultanları tahttan indirdi").
- Sagu topluluğun ortak yasını yansıtır; koşmada şairin kendi derdini anlatan bireysel bir yakınma öne çıkar ("Üç derdim var birbirinden seçilmez").

Metinlerden tutarlı biçimde desteklenen başka benzerlik ve farklılıklar da doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

4.1. Sagu İslamiyet öncesi Türk edebiyatına, koşma âşık tarzı halk edebiyatına aittir. Sagu 7'li, koşma 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. İki metnin kafiye düzeni de aaab, cccb... biçimindedir. Saguda söyleyenin adı geçmez; koşmada ise şair son dörtlükte "Karac'oğlan der ki" diyerek adını söyler (tapşırma).

4.2. Benzerlik: İki metinde de ölüm acı ve kaçınılmaz bir son olarak görülür. Sagudaki "Felek oku öldürdü." ile koşmadaki "Acıdır ecel şerbeti içilmez" dizeleri bunu gösterir. Farklılık: Sagu, "Yemeğini tattıran idi", "Savaş ateşini söndüren" gibi dizelerle cömert ve yiğit bir kahramanın ölümüne yakılmıştır. Koşmada ise ölüm, "Nice sultanları tahttan indirdi" dizesinde görüldüğü gibi herkesin başına gelen genel bir kader olarak anlatılmıştır.

Yanlış cevap:

4.1. Dönemlerin yer değiştirmesi (ör. saguyu divan edebiyatına bağlama), ölçülerin aruz ya da yanlış hece sayısıyla (ör. sagu için 8'li, koşma için 14'lü) yazılması, koşmanın anonim, sagunun şairi belli olarak gösterilmesi ilgili hücrede yanlış kabul edilir.

4.2. Benzerlik ya da farklılığın metinlerde yer almayan bir bilgiye dayanması (ör. “İki metinde de şehitlik anlatılır.”) yanlış kabul edilir. Örnek verilmeyen ya da verilen örneğin yazılan benzerliği veya farklılığı desteklemediği durumda yalnız örnek puanı verilmez.

5. Doğru cevap:

5.1. Her bölüm için bölüm adının doğru yazılması 1 puan, işlevinin açıklanması 1 puandır (3 × 2 = 6 puan).

- (2) Serim: Kişilerin (Ilgın ve ninesi), zamanın ve mekânın (yedi dağın ardındaki ülke) tanıtıldığı, olaya girişin yapıldığı bölümdür.
- (3) Düğüm: Devin türküleri çalmasıyla çatışmanın ortaya çıktığı, olayların geliştiği ve merakın arttığı bölümdür.
- (4) Çözüm: Ilgın'ın ninnisiyle devin uyuması, türkülerin kurtulması ve sorunun sona erdiği bölümdür.

İşlev açıklaması bölümün masaldaki karşılığını gösterdiği sürece farklı sözlerle yazılabilir.

5.2. Zaman unsurunun belirsiz ya da olağanüstü olduğunun belirtilmesi **(1 puan)** ve örneğinin yazılması **(1 puan)**: "evvel zaman içinde", "Günlerden bir gün". ("Üç yüz yıldır" masalın geçtiği zamanı değil bir süreyi bildirdiği için zaman örneği sayılmaz.) Mekân unsurunun belirsiz, hayalî olduğunun belirtilmesi **(1 puan)** ve örneğinin yazılması **(1 puan)**: "Yedi dağın ardında bir ülke", "Suskun Dağ", "en uçtaki köy". Zaman için "geçmişte, belirsiz bir zamanda geçmesi", mekân için "gerçek bir yer adı verilmemesi" gibi açıklamalar da doğru kabul edilir.

5.3. Olağanüstü özellik taşıyan kişinin dev olduğunun yazılması **(1 puan)** ve bu özelliği gösteren bir ifadenin yazılması **(1 puan)**: "üç yüz yıldır uyuyamadığı", "ne kadar türkü varsa dillerden çekip almış, kara bir çuvala doldurup". Ilgın'ın ninnisinin olağanüstü etkisini (devi üç yüz yıl sonra ilk kez uyutması, türkülerin kuş olup havalanması) gerekçe göstererek Ilgın'ı yazan cevap da bu iki ölçütten puan alır. Çatışmanın Ilgın (ya da ülkenin insanları) ile dev arasında olduğunun ve devin türküleri çalıp ülkeye sessizlik getirmesinden doğduğunun belirtilmesi **(2 puan)**. Çatışmanın taraflarından yalnızca birinin ya da yalnızca nedenin yazılması durumunda 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap:

5.1. (2) numaralı bölüm serimdir; Ilgın, ninesi ve yedi dağın ardındaki ülke burada tanıtılır. (3) numaralı bölüm düğümdür; dev türküleri çalınca çatışma başlar ve Ilgın yola düşer. (4) numaralı bölüm çözümdür; Ilgın ninnisiyle devi uyutur, türküleri kurtarır ve sorun çözülür.

5.2. Masalda zaman belirsizdir; olaylar "evvel zaman içinde", "Günlerden bir gün" gibi belli olmayan bir geçmişte geçer. Mekân da hayalîdir; olaylar "Yedi dağın ardında bir ülke"de ve "Suskun Dağ"da geçer, gerçek bir yer adı verilmez.

5.3. Olağanüstü özellik taşıyan kişi devdir; dev "üç yüz yıldır uyuyamadığı" için ülkenin bütün türkülerini dillerden çekip çuvala doldurur. Çatışma, türküleri çalınan ülkenin insanlarını temsil eden Ilgın ile dev arasındadır; devin türküleri çalıp ülkeyi sessizliğe gömmesinden doğar.

Yanlış cevap:

5.1. Bölüm adlarının yanlış yazılması (ör. (2) numaralı bölümün döşeme, (4) numaralı bölümün dilek olarak gösterilmesi) o bölümün ad puanını; bölümle uyuşmayan işlev açıklaması işlev puanını almaz.

5.2. Zaman ve mekânın belirli, gerçek olarak gösterilmesi ya da masalda yer almayan örneklerin yazılması ilgili ölçütten puan almaz.

5.3. Olağanüstü kişi olarak ninenin ya da masaldan bir gerekçe gösterilmeden Ilgın'ın yazılması, çatışmanın Ilgın ile ninesi arasında olduğunun belirtilmesi yanlış kabul edilir ve ilgili ölçütten puan verilmez.

6. Doğru cevap:

6.1. Her beyit için beyitte "döne döne" yapılan hareketin ya da dönen varlığın belirlenmesi 2 puan, bu hareketin beyitteki anlama ve duyguya katkısının açıklanması 2 puandır (2 × 4 = 8 puan). Aşağıdaki beyitlerden herhangi ikisi değerlendirilir.

- 1. beyit: Âşığın âhından çıkan kıvılcımlar döne döne göğe yükselir ve göğün kandilinin ciğerini yakar. Dönerek yükselen kıvılcım görüntüsü âşığın acısının, yanışının büyüklüğünü (abartılı biçimde) gösterir.
- 2. beyit: Sevgilinin saçına "asılan" (gönlünü kaptıran) âşık, canını ve başını zevk ve neşeyle döne döne, tekrar tekrar verir. Redif âşığın coşkusunu ve sevgili uğruna canını vermekten çekinmediğini vurgular; asılan kişinin ipte dönmesini çağrıştırdığı yorumu da doğru kabul edilir.
- "Sen olasan diyu..." beyti: Yer yer asılmış aynalar, gelen geçenin sevgili olabileceğini düşünerek döne döne bakar. Rüzgârda dönen asılı ayna görüntüsü, sevgilinin her yerde arandığını ve âşığın özlemini anlatır; aynalar kişileştirilmiştir.
- Son beyit (makta): Padişahın meclisindeki çalgıcının bu yeni şiiri döne döne dans ederek okuması istenir. Redif dansın dönen hareketini yansıtır ve şiirin müzikle birlikte coşkuyla okunacağını vurgular.

Redifin bütün beyitlerde "dönme" hareketini farklı varlıklara (kıvılcım, âşık, ayna, çalgıcı) yükleyerek gazele ritim ve anlam bütünlüğü kazandırdığını belirten açıklamalar da doğru kabul edilir.

6.2. Üslup tercihinin nedeninin açıklanması **(3 puan)**: Şair sade ve anlaşılır bir Türkçe kullanmak, halkın konuşma dilindeki söyleyişlerden yararlanmak, Türkçenin söyleyiş güzelliklerini şiire taşımak ya da şiirinin geniş kesimlerce anlaşılmasını istemiştir. Bu gerekçelerden birinin açıklanması yeterlidir. Şiire etkisinin açıklanması **(3 puan)**: Bu tercih şiire içtenlik, akıcılık, canlılık ve hareket kazandırmış; şiiri anlaşılır, ahenkli ve akılda kalıcı yapmıştır. Gazelin sevilip başka şairlerce örnek alındığını (nazireler yazıldığını) belirten cevaplar da doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

6.1. 1. beyitte âşığın âhından çıkan kıvılcımlar döne döne göğe yükselir ve göğün kandilini bile yakar; bu dönen kıvılcım görüntüsü âşığın acısının ne kadar büyük olduğunu abartarak anlatır. "Sen olasan diyu" beytinde yer yer asılmış aynalar, gelen geçende sevgiliyi arıyormuş gibi döne döne bakar; burada redif, rüzgârda dönen aynaları canlandırarak sevgilinin her yerde arandığını hissettirir.

6.2. Şair, dönemine göre sade bir Türkçe kullanmak ve halkın konuşma dilindeki deyimlerden, ikilemelerden yararlanmak istemiştir. Bu tercih gazeli daha anlaşılır, içten ve akıcı kılmış; "döne döne" ikilemesi de şiire hareket ve ahenk kazandırarak gazeli akılda kalıcı yapmıştır.

Yanlış cevap:

6.1. Beyitteki dönen varlığın ya da hareketin yanlış belirlenmesi (ör. 1. beyitte göğe yükselenin kuş olduğunun söylenmesi) o beyitten puan almaz. Dönen varlık doğru belirlenip redif yalnızca "Kelime hâlinde rediftir." biçiminde tanımlanırsa ve beyitteki anlamla ilişkisi açıklanmazsa o beyit için yalnız belirleme puanı **(2 puan)** verilir.

6.2. Üslup tercihinin nedeni olarak şairin Türkçeyi bilmediği, divan şiirine karşı olduğu gibi dayanaksız gerekçelerin yazılması neden ölçütünden; etkinin "şiiri anlaşılmaz yapmıştır" biçiminde gösterilmesi etki ölçütünden puan almaz.

7. Doğru cevap:

Yazı aşağıdaki dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilir (toplam 22 puan).

Ölçüt	Puan
Başlık: Yazının içeriğine uygun, iletiyi sezdiren ya da merak uyandıran bir başlık konmuştur. İçerikle ilgili ama sıradan bir başlık 1 puan alır.	2
İletinin örtük ifadesi: Komşuların birbirine her an ihtiyaç duyabileceği, en küçük yardımın bile değerli olduğu iletisi olaylar ve kişilerin davranışları aracılığıyla sezdirilmiştir **(4 puan)**; ileti sezdirilmeye çalışılmış ama belirsiz ya da atasözüyle zayıf ilişkiliyse bu bölümden 2 puan verilir. Atasözü ve iletisi metinde doğrudan söylenmemiştir **(2 puan)**. İleti sezdirilmiş ama yazının sonunda açıkça da söylenmişse bu iki puan verilmez.	6
Tutarlılık: Olaylar ve düşünceler birbiriyle çelişmeden, akla yatkın bir sırayla verilmiştir; yazının bütünü uyarıcıdaki iletiyle ilgilidir. Küçük kopukluklar 2 puan alır.	4
Başlatma, sürdürme ve bitirme: Yazı okuru olaya hazırlayan bir girişle başlamış, olay geçiş ifadeleriyle sürdürülmüş ve etkili bir sonla bağlanmıştır. Bu üç aşamadan biri eksikse 2 puan, ikisi eksikse 1 puan verilir.	4
Olumlu tutum ve değerler: Yardımlaşma, dayanışma, komşuluk, paylaşma gibi değerler vurgulanmış; toplumsal hassasiyet oluşturacak (siyaset, din, etnisite vb.) ögelere yer verilmemiştir.	3
Yazım ve noktalama: Yazım ve noktalama yanlışı yoksa ya da en çok iki tane ise 3 puan; üç-beş yanlış varsa 2 puan; altı ve daha fazla yanlış varsa 1 puan verilir.	3

8 satırdan kısa yazılarda tutarlılık ile başlatma, sürdürme ve bitirme ölçütlerinin her birinden en çok yarı puan verilir. Öykü, anı ya da mektup biçiminde yazılan ve iletiyi olaylarla sezdiren bütün yazılar geçerlidir.

Örnek doğru cevap:

Bir Kepçe Çorba

Kar o gece hiç durmadan yağmış, sabaha karşı bütün mahallede elektrikler kesilmişti. Annem, eski sobamızı yakmak için bütün sabah çakmak aradı ama bulamadı. Evde ne kibrit vardı ne de ateş yakacak bir şey. Kapının önüne çıktığımızda karşı evde yaşayan Saadet Teyze'nin bacasından duman yükseldiğini gördük. Yıllardır yalnızca bayramlarda selamlaştığımız bu kadın, kapıyı çalmamızla bizi içeri buyur etti. Sobasından bir kürek kor verdi, yanına da bir kap sıcak çorba koydu. Akşam elektrikler gelince annem, sıcak bir börek pişirip bize ilk yardım eden kapıya götürdü. O kış boyunca iki evin arasındaki karlı yolu hiç kapanmasın diye her sabah ben kürekledim. Şimdi ne zaman kar yağsa annemle önce karşıdaki pencereye bakıyoruz: Işık yanıyor mu, bacadan duman tütüyor mu?

(Örnek yazıda ileti, iki komşunun zor bir günde birbirine el uzatmasıyla sezdirilmiş; atasözü ve anlamı doğrudan yazılmamıştır.)

Yanlış cevap:

Uyarıcıyla ilgisi olmayan bir konuda yazılan yazılarda başlık, yazım ve noktalama ölçütleri ayrı ayrı değerlendirilir; iletinin örtük ifadesi, tutarlılık ve olumlu tutum ölçütlerinden puan verilmez. Atasözünün yalnızca açıklandığı (ör. "Bu atasözü komşuların birbirine muhtaç olduğunu anlatır." biçiminde başlayan) bilgilendirici yazılar örtük ileti ölçütünden puan almaz; diğer ölçütler ayrı ayrı değerlendirilir. Başlık konmaması durumunda başlık ölçütünden puan verilmez.